

*Голубева Н. Ю.,**доктор юридичних наук, доцент,**завідувач кафедри цивільного процесу, професор кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОСОБЛИВОСТІ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ МАЛОЛІТНЬОЮ ОСОБОЮ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню особливостей відшкодування шкоди, завданої малолітньою особою.

Ключові слова: недоговірні зобов'язання, відшкодування шкоди, завдання шкоди малолітньою особою, деліктоздатність.

Постановка проблеми. Відшкодування шкоди – один із найважливіших інститутів сучасного українського права. Проголошені Конституцією України права, свободи та законні інтереси людини потребують ефективних засобів їх реалізації та захисту. Цивільний кодекс України (далі – ЦК України) детально регулює питання підстав, порядку відшкодування завданої шкоди. Практика застосування цих норм судами не завжди однакова, що зумовлює необхідність її аналізу з метою удосконалення захисту прав потерпілих осіб.

Питання про зобов'язання відшкодування шкоди чи про недоговірну відповідальність часто піднімається в цивілістичній літературі. Стійкий інтерес до цього питання можна помітити в цивілістичній літературі ХХ ст. Наприклад, такі дослідження здійснювали Б.С. Антимонов, Д.В. Боброва, О.В. Дзера, О.С. Йоффе, О.О. Красавчиков, Н.С. Малєїн, В.П. Маслов, Г.К. Матвеев, В.Т. Смирнов, О.А. Собчак, К.А. Флейшиць, Є.О. Харитонов, Я.М. Шевченко, К.К. Яічков та багато інших. У сучасній українській літературі є багато досліджень тих чи інших питань відшкодування шкоди, у тому числі на монографічному рівні.

Метою статті є аналіз особливостей відшкодування шкоди, завданої малолітньою особою.

Виклад основного матеріалу дослідження. Правила ст. 1178 ЦК України про відповідальність за шкоду, завдану фізичною особою віком до 14 років (малолітнім), ґрунтуються на ст. 31 ЦК України, яка визначає їх дездатність. Зміст цих правил становить психічна нездатність дітей цього віку, у зв'язку із чим (за незначним винятком) правочини за них укладають їх батьки або особи, які їх замінюють.

Малолітні особи визнаються неделіктоздатними, а відповідно, не можуть бути суб'єктами цивільної відповідальності. У ст. 1178 ЦК України мова йде про завдання малолітніми шкоди майну, зокрема упущену вигоду, здоров'ю, моральної шкоди. Вона може бути завдана як одній, так і декільком особам, як одним, так і групою малолітніх осіб. Майнова шкода може бути завдана і юридичній особі.

Розглядаючи питання підстав відповідальності батьків (інших осіб, зазначених у ст. 1178 ЦК України) за шкоду, завдану малолітніми, маємо наголосити, що тут ідеться про два правопорушення. Перше правопорушення скоїли малолітні діти, завдавши шкоди, інше допустили батьки цих дітей (інші особи, зазначені в ст. 1178 ЦК України), не виховуючи їх належним чином і не здійснюючи за ними належного нагляду. При цьому цивільна відповідальність батьків (інших осіб, зазначених у ст. 1178 ЦК України) може настати, якщо в наявності результат

неправильного, протиправного виховання у вигляді майнової шкоди, завданої малолітніми.

Однак це не означає, що батьки (інші особи, зазначені в цій статті) відповідають за «чужі» дії [1, с. 112–113]. Аналіз ст. 1178 ЦК України дозволяє зробити висновок про те, що цивільна відповідальність батьків (інших осіб, зазначених у ній) настає за їх власну винну поведінку, що полягає в несумлінному здійсненні або ухиленні ними від здійснення виховання та нагляду за малолітньою особою. У літературі вказується й на їх власне правопорушення, під яким слід розуміти винне, протиправне невиконання покладених на них законом обов'язків щодо належного виховання дітей та нагляду за ними [2, с. 85]. Правопорушення батьків (інших осіб, зазначених у ст. 1178 ЦК України) причинно пов'язано з правопорушенням дітей, а отже, й із заподіянням шкоди.

Право на виховання виникає в дитини в силу народження та з моменту народження. Кожна дитина наділяється правом на сімейне виховання як невід'ємним від її особистості суб'єктивним правом, яке виникає разом із визнанням дитини суб'єктом права, тобто з моменту її народження [3, с. 59].

Сімейний кодекс України (далі – СК України) закріплює за дитиною право на належне батьківське виховання (ст. 152). Здійснення цього права покладається насамперед на батьків та осіб, які їх замінюють. У батьків обов'язок виховувати своїх дітей обумовлений безпосередньо законом, водночас в опікунів цей обов'язок має своїм підґрунтям акт про встановлення опіки. Отже, головним у характеристиці батьківських прав щодо виховання своїх дітей є прямиий зв'язок цих прав із батьківськими обов'язками. Виконуючи свої обов'язки, батьки здійснюють своє право на особисте виховання дітей (батьки мають переважні права на особисте виховання своїх дітей), тим самим забезпечуючи реалізацію права дитини на отримання належного сімейного виховання. Батьківські права є правами абсолютними, які впливають безпосередньо із закону.

Невиконання батьківського обов'язку пов'язується з поняттям відповідальності. Батьки (особи, які їх замінюють) відповідають за неналежне виконання передбачених законодавством батьківських обов'язків щодо виховання дитини та здійснення належного нагляду за нею.

Згідно із ч. 1 ст. 18 Конвенції ООН про права дитини ця відповідальність повинна бути загальною й однаковою для обох батьків, де б вони не знаходилися. Крім того, зазначена конвенція розглядає її як «основну». Частина 6 ст. 12 Закону України від 26 квітня 2001 р. «Про охорону дитинства» передбачає, що батьки (особи, які їх замінюють), несуть відповідальність за невиконання та ухилення від виконання батьківських обов'язків відповідно до закону [4].

Відповідальність виникає в той момент, коли особа приступає до виконання своїх обов'язків, а не лише тоді, коли вона їх не виконує або стане діяти всупереч їм [5, с. 59].

При цьому під невиконанням обов'язку розуміється не вчинення тих дій, які суб'єкт повинен був вчинити. Неналежне виконання обов'язку – це виконання його неналежним чином (наприклад, з використанням неправильних форм та методів виховання дитини) [6, с. 65].

Під неналежним виконанням батьківських обов'язків мається на увазі виконання таких обов'язків безсистемно, коли батьки не контролюють поведінку дитини, не проводять систематичної виховної роботи. Іноді неналежне виконання пов'язане з надмірним зав'язттям батьків, безкінцевим чіплянням до дитини, нав'язливим тотальним контролем. Іноді неналежне виконання може проявитися в систематичному приниженні гідності дитини [7, с. 231].

Крім обов'язків щодо виховання та розвитку малолітніх, на батьків (інших осіб, зазначених у ст. 1178 ЦК України) покладений обов'язок здійснювати нагляд за дитиною, тобто контролювати її поведінку. Відсутність контролю призводить до того, що малолітні більшу частину часу проводять поза домівкою, у результаті чого їхні інтереси переміщуються до вулиці, обумовлюють низький культурний рівень (або, навпаки, високий матеріальні статки сім'ї та відсутність вільного часу в батьків (інших осіб, зазначених у ст. 1178 ЦК України), неухважне ставлення до дитини).

Нагляд батьків (інших осіб, зазначених у ст. 1178 ЦК України) за дитиною має на меті запобігання можливих негативних наслідків неправомірної поведінки дітей. За допомогою батьківського нагляду відвертається шкода самій дитині та заподіяння шкоди малолітньою особою третім особам.

Бездіяльність батьків (інших осіб, зазначених у ст. 1178 ЦК України) проявляється в тому, що вони не виховують своїх дітей, що у свою чергу призводить до відповідних наслідків. При цьому протиправній бездіяльності батьків (інших осіб, зазначених у ст. 1178 ЦК України) характерна система, тобто постійне, щоденне ухилення від здійснення батьківського обов'язку. Прикладами неналежного виконання батьківських обов'язків у формі бездіяльності можуть виступати систематична відсутність дитини в школі без поважних причин; непроживання дитини дома з батьками; вживання дитиною алкогольних напоїв, наркотичних та психотропних речовин; учинення дитиною протиправних діянь. Саме протиправна бездіяльність батьків є найбільш поширеним на практиці джерелом заподіяння серйозної шкоди вихованню дітей [8, с. 259–260].

Заборона щодо зловживання батьківськими правами міститься в ч. 2 ст. 155 СК України. Батьківські права не можуть здійснюватися всупереч інтересам дітей. Батьки не мають права завдавати шкоди фізичному й психічному здоров'ю дітей, їх моральному розвитку (ч. 6 ст. 12 Закону «Про охорону дитинства»). При цьому дитина має право на захист від зловживань із боку батьків (осіб, які їх замінюють) (ст. 152 СК України).

У науці цивільного права під зловживанням батьківськими правами розуміється здійснення батьківських прав із метою заподіяння шкоди дитині [9, с. 67]. При цьому зловживання батьківськими правами має різні прояви, а саме: 1) у вигляді перешкод до покращення умов життя, виховання дитини, її навчання, участі в громадському житті; 2) у примушуванні до вчинення асоціальних вчинків; 3) у застосуванні антипедагогічних заходів покарання; 4) у свідомому формуванні в дитини негативного ставлення до суспільно значущих цінностей.

Проте сучасний законодавець відмовляється від словосполучення «зловживання батьківськими правами», уживаючи

узагальнену формулу «ухилення батьків від виконання обов'язків по вихованню дитини».

Щодо суб'єктів, на яких покладається відшкодування, значимо таке. Батьками вважаються особи, записані у свідоцтві про народження малолітнього. Крім того, не має значення чи записані вони батьками на підставі свідоцтва про одруження, чи після встановлення батьківства як у добровільному, так і в судовому порядку. Незалежно від того, чи розірвано шлюб, проживають разом чи окремо батько й мати, ступеня участі кожного з них у наданні матеріальної допомоги дитині тощо, обидва батьки відповідають за малолітніх за принципом рівної дольової відповідальності. Тобто вони несуть відповідальність за неналежне виконання своїх батьківських прав та обов'язків особистого характеру, які закріплені в главі 13 СК України.

Проте родичі дитини незалежно від ступеня спорідненості, які не мають права брати участь у її вихованні, відповідальності за завдану шкоду не несуть.

Оскільки батьки повинні спільно виховувати свою дитину, вони несуть спільну, солідарну відповідальність перед третіми особами за результати своєї виховної діяльності. При цьому відповідальність батьків за шкоду, завдану їх дітьми, є солідарною незалежно ні від правового режиму майна батьків, ні від факту спільного їх проживання, ні від реєстрації шлюбу. В основу солідарної відповідальності батьків покладений факт походження дитини від конкретних осіб – батьків-подружжя або батьків, які не є подружжям. Відношення кожного з батьків до виховання дитини буде враховуватися пізніше – у спорі між самими батьками. В останньому випадку їх відповідальність залежно від обставин справи може бути визнана як рівною, так і нерівною (частковою).

Обов'язок відшкодувати завдану шкоду малолітнім може покладатися також на усиновлювача, оскільки, згідно зі ст. 207 СК України, вони після усиновлення набувають батьківських прав й обов'язків у повному обсязі незалежно від наявності запису їх як батьків у свідоцтві про народження.

Правила ст. 243 СК та ст. 58 ЦК України передбачають можливість встановлення над дітьми, які залишилися без батьківського піклування, опіки. Права та обов'язки опікуна щодо малолітнього повністю співпадають із правами й обов'язками батьків (ст. 249 СК України), тому на них покладається обов'язок відшкодувати завдану малолітнім шкоду. Проте в разі встановлення опіки за життя батьків, не позбавлених батьківських прав, відповідальність за завдану підопічним шкоду можуть нести солідарно як батьки малолітнього, так і його опікун. Варто зазначити, що законні представники малолітнього притягуються до відповідальності, якщо не доведуть, що шкода виникла не з їх вини.

Іншою особливістю відповідальності осіб (фізичних і юридичних), передбачених ст. 1178 ЦК України, є те, що протиправними діями повинні бути й дії малолітніх, які, відповідно, знаходилися під батьківською владою, опікою або наглядом і якими в цей час була причинна шкода іншим особам. Щодо вини безпосередніх заподіювачів шкоди, то їх незрілий вік не дозволяє говорити про їх вину, незважаючи на те, що суб'єктивна сторона їх поведінки, мотиви (пограти, помститися тощо) можуть також враховуватися під час її відшкодування.

Особливістю причинного зв'язку як умови цивільно-правової відповідальності батьків (інших указаних у ст. 1178 ЦК України осіб) вбачається в існуванні двох ланок причинного зв'язку: між поведінкою малолітнього й майновою шкодою та між поведінкою батьків (інших, указаних у ст. 1178 ЦК України, осіб) і поведінкою дітей [10, с. 88–89].

Тобто в разі притягнення батьків (інших указаних у ст. 1178 ЦК України осіб) до цивільної відповідальності необхідно встановити причинний зв'язок не тільки між поведінкою відповідальних осіб і дітей, але й через поведінку останніх – з майновою шкодою. Якщо батьки (інші указані в ст. 1178 ЦК України особи) не займалися належним вихованням та наглядом за дітьми (у наявності факт бездіяльності відповідальних осіб) або неправильно виховували їх, вони створили конкретну можливість заподіяння малолітніми майнової шкоди [2, с. 88].

Якщо батьки не в змозі особисто займатися вихованням дитини та здійснювати належний нагляд за її поведінкою (наприклад, за характером роботи), як правило, батьки в таких ситуаціях передають дітей під нагляд близьких людей (батькам, родичам). Якщо така дитина вчиняє правопорушення, то постає питання: хто є суб'єктом відповідальності за шкоду, завдану дитиною, – батьки чи особи, які здійснювали нагляд за дитиною. Батьки, коли передають свою дитину вказаним особам, таким чином реалізують своє право на її виховання. Отже, відповідальність за шкоду, завдану правопорушенням дитини, яка знаходилась під наглядом бабці, дідуся, буде покладатися на батьків. Батьки в цьому випадку відповідають за невдалий вибір особи, яка здійснювала нагляд, вихователя своєї дитини [11, с. 75].

Відшкодовуючи збитки потерпілому, батьки не можуть звернутися до вказаних осіб із регресним позовом, оскільки на цих осіб не покладені юридичні обов'язки здійснювати нагляд за дитиною. Бабця, дідусь будуть відповідати за шкоду, завдану дитиною, тільки в тому разі, якщо призначені піклувальниками дитини.

І в таких випадках батьки за неналежний вибір особи, яка тимчасово здійснювала нагляд за дитиною, несуть відповідальність за власну винну поведінку.

Крім того, ч. 1 ст. 14 СК України визначає, що сімейні права є такими, що тісно пов'язані з особою, а тому не можуть бути передані іншій особі. Крім того, ч. 1 ст. 15 СК України наголошує, що сімейні обов'язки є такими, що тісно пов'язані з особою, а тому не можуть бути переказані на іншу особу.

Якщо з об'єктивних причин один із батьків участі у вихованні дитини не приймав (наприклад, унаслідок перебування на тривалому лікуванні тощо), говорити про наявність їх вини не можна, оскільки фактичний зв'язок із неповнолітнім був припинений із незалежних від них обставин. Наявність таких обставин доводиться сторонам за допомогою листів, документів, інших письмових доказів тощо.

У ч. 2 ст. 1178 ЦК України міститься перелік закладів, зобов'язаних здійснювати нагляд за малолітніми: навчальні заклади, заклади охорони здоров'я чи інші заклади, зокрема приватні школи, спеціальні (кореляційні) навчальні заклади.

При цьому закріплюється презумпція провини названих суб'єктів у неналежному здійсненні нагляду. Дійсно, батьки делегують свою правомочність зі здійснення нагляду за дітьми на час здійснення освітнього й виховного процесів у вказаних установах.

Найбільш типовими складами деліктних правопорушень малолітніх під час знаходження під наглядом освітньої установи є такі:

- спричинення шкоди майну самої освітньої установи;
- спричинення шкоди майну третіх осіб;
- спричинення шкоди життю та здоров'ю вихованців, працівників освітньої установи, власному життю й здоров'ю.

Останній із названих випадків є окремим випадком відповідальності освітніх установ за життя й здоров'я своїх вихованців.

Так, у квітні 2006 р. Н.Н. звернулася до суду з позовом у своїх інтересах та інтересах малолітньої дочки Т.К. до С.О., С.А., С.О.М., навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня спеціалізована школа І–ІІІ ступенів – ліцей м. Арциза» (далі – Ліцей), треті особи: відділ освіти Арцизької районної державної адміністрації, Н.Т., про відшкодування матеріальної та моральної шкоди. У позові вона послалась на те, що під час шкільної перерви учні 4 класу С.В. і С.М. штовхнули її дочку Т.К., у результаті чого вона впала та отримала легкі тілесні ушкодження, що спричинили короточасний розлад здоров'я. Позивачка просила стягнути з відповідачів 345 грн. на відшкодування матеріальної шкоди та 5 тис. грн. компенсації за моральну шкоду.

Скасовуючи рішення суду першої інстанції в частині задоволення позову, апеляційний суд виходив із того, що позивачка не заявляла вимог до Ліцею про відшкодування шкоди, заперечувала проти його залучення до справи, не бажала стягнути з Ліцею кошти на відшкодування шкоди, наполягаючи на стягненні їх із відповідачів С.О., С.А., С.О.М., тому суд першої інстанції вийшов за межі позовних вимог.

Однак відповідно до ст. 1178 ЦК України шкода, завдана малолітньою особою (яка не досягла чотирнадцяти років), відшкодовується її батьками (усиновлювачами) або опікуном чи іншою фізичною особою, яка на правових підставах здійснює виховання малолітньої особи, якщо вони не доведуть, що шкода не є наслідком несумлінного здійснення або ухилення ними від здійснення виховання та нагляду за малолітньою особою.

Аналізуючи встановлені в справі обставини та вимоги закону, суди, як першої, так і апеляційної інстанції, правильно дійшли висновку, що шкода, завдана з необережності малолітніми С.В. і С.М. під час їхнього перебування під наглядом навчального закладу, має бути відшкодована останнім, оскільки його працівники неналежним чином виконували покладені на них обов'язки щодо нагляду за малолітніми дітьми, що призвело до нещасного випадку. Зазначена шкода не є наслідком несумлінного здійснення або ухилення батьків від здійснення виховання та нагляду за малолітніми особами [12].

Указані заклади несуть відповідальність за шкоду, завдану малолітніми, якщо не доведуть відсутність своєї вини. Проте не може бути покладено обов'язок відшкодувати завдану шкоду на заклади дошкільної освіти дітей (наприклад, будинок, центр дитячої творчості, станцію юних техніків, туристів, натуралістів, центр додаткової освіти дітей, традиційної культури, народних ремесел тощо). Тобто на заклад, де діти знаходяться лише незначний час.

Установа, яка відшкодувала шкоду, має право пред'явити зворотню вимогу до особи, винної в її завданні (вихователя, педагога), яка порушила вимоги педагогічного характеру, наслідком чого стала неправомірною поведінкою дитини.

До осіб, зобов'язаних відповідати за шкоду, завдану малолітнім, відносять також осіб, які здійснюють виховання дитини на підставі патронажного договору (ст. 252 Сімейного кодексу України).

Згідно зі ст. 248 СК України функції опікуна-вихователя малолітнього, який залишився без піклування батьків (унаслідок смерті батьків, позбавлення їх батьківських прав, визнання батьків недієздатними), можуть покладатися на дитячий заклад, зокрема адміністрацію, який зобов'язаний відшкодувати

шкоду, завдану його підопічним. Проте в разі наявності у вихованця осіб, зобов'язаних здійснювати щодо нього виховання, які, однак, роблять це за допомогою дитячого закладу, правила частини третьої ст. 1178 ЦК України в цьому випадку не застосовуються.

У разі неможливості влаштувати малолітнього ні в сім'ю, ні в дитячий заклад виконання обов'язків його опікуна покладається на органи опіки та піклування. Останні несуть відповідальність за шкоду, завдану такими малолітніми.

Різні критерії відповідальності законних представників (ч. 1, 3 ст. 1178 ЦК України) і осіб, зобов'язаних здійснювати нагляд (ч. 2 ст. 1178 ЦК України), свідчать про допустимість їх одночасної відповідальності. Якщо буде доведено, що малолітня особа завдала шкоди як із вини батьків (усиновлювачів) або опікуна, так і з вини закладів або особи, що зобов'язана здійснювати нагляд за нею, батьки (усиновлювачі), опікун, заклади та особи зобов'язані відшкодувати шкоду в частці, яка визначена за домовленістю між ними або за рішенням суду (ч. 4 ст. 1178 ЦК України).

Принцип часткової відповідальності також повинен застосовуватися в разі завдання шкоди декількома малолітніми, які походять від різних батьків і (або) знаходяться під опікою різних осіб.

Відповідальність осіб, зазначених у ч. ч. 1, 2, 3 ст. 1178 ЦК України, – це відповідальність за власну вину. Їх обов'язок відшкодувати шкоду, завдану малолітнім, не припиняється в разі досягнення останнім повної дієздатності, у зв'язку із чим вони позбавлені права регресної вимоги до малолітнього за умови досягнення ним повної дієздатності.

Правила ч. 5 ст. 1178 ЦК України передбачають, як виняток, з метою захисту інтересів потерпілого можливість перенесення обов'язку відшкодувати шкоду на безпосереднього її заподіювача за наявності таких обставин: а) шкода завдана життю або здоров'ю потерпілого; б) відповідальними за завдану шкоду є не юридичні особи, а батьки (усиновлювачі), опікуни та інші громадяни; в) останні є неплатеспроможними або померли; г) особа, яка завдала шкоди, має достатні для цього кошти.

З позовом про накладення такої відповідальності може звернутися як потерпілий, так і особа, відповідальна за дії малолітнього.

Суд має право відступити від загальних правил відшкодування шкоди, прийнявши рішення про її відшкодування як у повному обсязі, так і частково за рахунок особи, діями якої її завдано.

Висновки. Оскільки відповідальність за дії інших осіб за цією статтею можлива лише за наявності власної вини особи, яка притягується до відповідальності, то остання, відшкодувавши шкоду, не має права зворотної вимоги до особи, яка безпосередньо завдала шкоди (ч. 4 ст. 1191 ЦК України). Така норма зумовлена тим, що малолітні особи віком до 14 років (як і недієздатні фізичні особи) є недієздатними внаслідок

відсутності вини (у правовому розумінні) у їх неправомірних діях, що логічно породжує неможливість задовольнити регресні вимоги.

Література:

1. Донцов С.Е. Имущественная ответственность за вред, причиненный личности / С.Е. Донцов, М.Я. Маринина. – М.: Юридическая литература, 1986. – С. 112–113.
2. Ременяк С.Я. Відшкодування шкоди, завданої малолітніми особами за цивільним законодавством України: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / С.Я. Ременяк. – О., 2008. – 265 с.
3. Пергамент А.И. Основания возникновения и сущность родительских прав / А.И. Пергамент // Правовые вопросы семьи и воспитания детей. – М., 1968. – С. 59–61.
4. Про охорону дитинства: Закон України від 26 квітня 2001 р. // Урядовий кур'єр. – Орієнтир. – 6 червня 2001 року. – № 98.
5. Недбайло П.Е. Система юридических гарантий применения советских правовых норм / П.Е. Недбайло // Правоведение. – 1971. – № 3. – С. 44–53.
6. Смирнов В.Т. Общее учение о деликтных обязательствах в советском гражданском праве: [учебное пособие] / В.Т. Смирнов, А.А. Собчак. – Л.: Изд-во Ленинградского университета, 1983. – 152 с.
7. Казанцева А.Е. Обязанности и права родителей (замещающих их лиц) по воспитанию детей и ответственность за их нарушение: [монография] / А.Е. Казанцева. – Томск, 1987. – 143 с.
8. Демиденко К.Є. Актуальні проблеми соціально-правового виховання неповнолітніх / К.Є. Демиденко // Держава і право. – 2003. – № 20. – С. 259–260.
9. Беспалов Ю.Ф. Особенности судебного разбирательства по делам о защите семейных прав ребенка: [учебное пособие] / Ю.Ф. Беспалов. – Владимир, 2001. – 141 с.
10. Кузнецова Л.Г. Гражданско-правовое положение несовершеннолетних / Л.Г. Кузнецова, Я.Н. Шевченко. – М.: Юридическая литература, 1968. – 512 с.
11. Белякова А.М. Гражданско-правовая ответственность за причинение вреда: теория и практика. – М.: Изд-во Московского университета, 1986. – 149 с.
12. Ухвала Верховного Суду України від 8 квітня 2009 р. // Єдиний державний реєстр судових рішень України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/3512897>.

Голубева Н. Ю. Особенности возмещения вреда, причиненного малолетним лицом

Аннотация. Стаття посвящена исследованию особенностей возмещения вреда, причиненного малолетним лицом.

Ключевые слова: неоговоренные обязательства, возмещение ущерба, причинение вреда малолетним лицом, деликтоспособность.

Golubeva N. The compensation's features for the damage caused by the minor

Summary. The article is devoted to the research of the compensation's features for the damage caused by the minor.

Key words: non-contractual responsibility, compensation for the damage, damage by the minor, delictual.